

УДК 316.422

Шаповалова О. В.,
доктор юридичних наук, професор,
зав. кафедрою господарського права СНУ ім. В. Даля

АДАПТАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ВИМОГ ЕС ЩОДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Систематизовано методи гармонізації цінностей права. Надано характеристику відповідних законоположень про господарське використання природних ресурсів згідно з принципами сталого розвитку.

Використання у господарській діяльності інвестицій оцінюються на предмет відповідності принципи сталого розвитку, коли діяльність здійснюється за договорами про розподіл продукції.

Ключові слова: економічне законодавство; вплив стабільного розвитку; господарська діяльність; адаптація; правовий режим; використання природних ресурсів; узгодження; екологія; договір про розподіл продукції; поняття природних ресурсів.

В умовах розширення світових інтеграційних процесів стають більш відкритими для суб'єктів господарювання ринки товарів, робіт, послуг країн. Тому стає доцільним обґрунтування необхідності створення довгострокових організаційно-господарських зобов'язань стратегічного інвестування відповідно до вимог модифікованої Концепції сталого розвитку для України (1999 року) та Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» (2015 року).

Розв'язання зазначеного завдання передбачає передусім розроблення теоретичних засад узгодження вимог як елементів систем господарювання і природокористування для створення функціонально-цільової підсистеми сприяння сталому розвитку, без порушення системних зв'язків із спорідненими інститутами та іншими структурними одиницями суміжних галузей. На теоретичних засад узгодження вимог стає можливим об'єктивне визначення напрямів формування адекватної правової бази для забезпечення адаптації інвестиційної моделі розвитку економіки України до права Європейського Союзу.

Ціль статті – аналіз методологічних аспектів адаптації господарського законодавства до вимог сталого розвитку як визнаних світовим співтовариством цілей і принципів, модифікованих з урахуванням правових традицій України.

Йдеться про ті вимоги сталого розвитку, які передбачають дерегуляцію та розвиток підприємництва (як це прописано у Стратегії сталого розвитку «Україна-2020»). Стосовно вимог Концепції сталого розвитку для України (1999 року) вже було доведено, що у висвітленні особливостей системи господарського законодавства України заслуговує на увагу адекватність його стану не лише вимогам екологізації господарської діяльності, але й в цілому стратегії економічного росту на принципах сталого розвитку.

Основними цільовими орієнтирами сталого (збалансованого) розвитку для умов України є формування соціально орієнтованої економіки, що передбачено ч.4 ст. 13 Конституції України, забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального і соціального благополуччя, створення системи гарантій раціонального використання природних ресурсів. Завдання, що випливають з цієї Концепції, ставлять певні вимоги до всіх галузей вітчизняного права і законодавства, і перш за все – до господарського.

Найбільшою мірою триєдина проблематика сталого розвитку стосується господарсько-правових засобів. Саме вони мають своїм завданням утримання цілісності правової регламентації найважливіших економічних діянь, пов'язаних із господарським використанням природних ресурсів та забезпеченням соціальної спрямованості природокористування. Водночас зростання економічної влади у сфері господарювання, у тому числі щодо природних ресурсів, нерідко створює різного ступеня перешкоди на шляху реалізації Концепції сталого розвитку. Тому ті з господарсько-правових засобів, які адекватні завданням Концепції, потребують активізації, зокрема, є потреба в адаптації законодавства до вимог сталого розвитку не ситуативно, а цілеспрямовано - на комплексне вирішення завдання організації господарського використання надр, вод, повітря. Така можливість дещо зросла з прийняттям Господарського кодексу України (ст.ст. 5, 6, 11-12, 14-15, 45, 48, 148-153, 392, 406), оскільки він започаткував виокремлення в господарському законодавстві функціонально-цільової підсистеми сприяння сталому розвитку. Натомість недостатньо скоординованими залишаються інституціональні перетворення, які необхідні для підвищення ефективності господарського використання природних ресурсів.

Для розв'язання проблеми адаптації господарського законодавства до вимог сталого розвитку важливо визначити вихідні методологічні та загальнотеоретичні положення в розумінні сучасного призначення вказаної галузі та Господарського кодексу України. Накопичення знань про засоби господарського законодавства у досягненні задекларованих у ньому цілей було розпочато ще у 80-х роках минулого століття.

В економічній науці досліджувалися питання управління економічним зростанням на інвестиційній основі. Так, за визначенням І.В. Ситнік, уп-

равління вказаним процесом на інвестиційній основі – це управління кількісним і якісним вдосконаленням процесу суспільного відтворення, зростанням національного багатства завдяки інвестиційним важелям, яке реалізується на основі економічних і правових законів [1, с. 16]. Але в юриспруденції не було вивчено правових законів в аспекті їхньої спроможності стати основою для організації розвитку, як це представлено за концепцією сталого розвитку.

Розв'язання господарсько-правових проблем у такій постановці сприяє досягненню узгодженості господарсько-правових засобів сприяння сталому розвитку. Узгодженість необхідна, щоб утримувати цілісність правової регламентації найважливіших економічних дій та відносин, пов'язаних із: господарським використанням природних ресурсів, забезпеченням соціальної спрямованості економіки природокористування, екологізацією правових засад господарювання.

Правові засоби сприяння економічному росту і технічному прогресу масштабно розглядаються у роботах сучасних дослідників, але єдиного погляду на їхню сутність та значимість для реалізації вимог сталого розвитку населених пунктів не було досягнуто. В даному дослідженні під господарсько-правовими засобами сприяння сталому розвитку розуміються, поперше, способи матеріально-процедурного та іншого операційного рівня, які мають практичний зміст розв'язання організаційно-майнових завдань господарського використання природних ресурсів. По-друге, засоби законодавчого рівня (правові конструкції, цільові комплекси норм тощо), спрямовані на вдосконалення правового режиму використання природних ресурсів у сфері господарювання. За відомою класифікацією Г.Л.Знаменського [2, с. 58] і перші і другі можна віднести, з деякою погрішністю, до зовнішніх засобів.

Якби первинні (основні із зовнішніх) засобів були зорієнтовані на виконання вимог сталого розвитку таким чином, щоб внаслідок реалізації Господарського кодексу забезпечувалися б приписи міжнародних документів стосовно вимог сталого розвитку, тим самим створювався б безпроблемний правовий простір дії не лише його норм, але й норм іншого господарського законодавства. Натомість залишаються не розв'язаними гострі питання деталізації обов'язку забезпечення соціальної спрямованості економіки природокористування та екологізації господарювання у відповідних галузях. Як наслідок, реалізацію інвестиційно-господарських прав, що виникають на підставі договору про спільну експлуатацію та переробку нафти з наступною реалізацією готової продукції (про спільну діяльність) суттєво деформовано. Також втрачений пакетний зв'язок законів щодо угод про розподіл продукції та про концесії не сприяє координації організаційно-майнових

взаємозв'язків інвестування паливно-енергетичного комплексу (далі - ПЕК) України.

Концепція Господарського кодексу стала орієнтиром для оновлення господарського законодавства завдяки своїй універсальності впливу на економіку. Кодекс сприяє вдосконаленню правотворчості у найважливішій сфері підприємництва – інвестуванні проектів. Відомо, невиправдане обмеження свободи дій підприємців підвищує ступінь ризику для потенційних інвесторів.

Актуальність проблеми оновлення структури господарського законодавства на засадах зближення його функцій із завданнями реалізації довгострокових проектів стабільного розвитку спонукає до з'ясування на виважених методологічних засадах предмету наукового пізнання функціонально-цільової підсистеми господарського законодавства стосовно сприяння сталому розвитку.

Право- та соціально-пізнавальні засади вказаного процесу було закладено в роботах: Беянович О.А. «Господарське договірне право України (теоретичні аспекти)» [3], Бобкової А.Г. «Правовое обеспечение рекреационной деятельности» [4], Витушко В.А. «Теория механизма правового регулирования экономических отношений» [5], Гайворонського В.О. (в авторському підрозділі підручника) «Правове регулювання господарських відносин за участю промислових підприємств» [6], Замойського І.Є. «Обеспечение договорных обязательств на предприятии», [12, с. 14-17], Запорожця А.М. «К вопросу о предмете и методе хозяйственного права» [7, с. 53-80], Знаменського Г.Л. – дисертації «Цели и способы повышения эффективности хозяйственного законодательства» [2] та циклі інших робіт], Коссака В.М. «Правові засади іноземного інвестування в Україні» [8], Лаптева В.В. «Предмет и система хозяйственного права» [9], Луця В.В. «Контракты у підприємницькій діяльності» [10], «Проблеми договірного регулювання майнових відносин за новим Цивільним та Господарським кодексами України» [11, с. 21-32], Мамутова В.К. «Совершенствование правового регулирования хозяйственной деятельности (методология, направления)» [12] та циклі інших робіт, Мартем'янова В.С. «Хозяйственное право» [13, с. 36-37], Опришко В.Ф. «Вдосконалення законодавства України – складова частина стратегії його розвитку» [14, с. 5-17], Щербини В.С. «Проблеми попередження господарських правопорушень» [15], Бачило І. Л. «Проблемы гармонизации в законодательстве» [16, с. 84], Малишевої Н.Р. «Гармонізація екологічного законодавства в Європі» [17, с. 10], Мунтяна В.Л. «Правовые проблемы рационального природопользования» [18, с. 3-297], Задихайла Д. В. «Господарсько-правове забезпечення економічної політики держави» [19] та інші.

Науковим завданням модернізації господарського законодавства є мета досягнення чіткої правової визначеності у створенні необхідних умов для подолання економічної розбалансованості при відтворенні національного господарського комплексу.

Важливість дослідження всіх ознак соціальної призначеності вказаної мети пов'язують із сприйняттям галузі господарського законодавства фактором стабілізації розвитку суспільних відносин. Водночас не лише вади законотворення та юридичні колізії, але й різне праворозуміння та не однакове ставлення суб'єктів реалізації приписів законодавства до права, здатне розхитувати правовий порядок і народжувати правовий нігілізм.

Господарсько-правові засоби сприяння реалізації вимог сталого розвитку розглядаються істосовно розробки нових елементів структурного пристосування наявного інституціонально-правового середовища до правових цінностей, що змінилися, концепцій розвитку, пріоритетів і умов господарської діяльності. Вказаний підхід дозволяє розв'язати методологічні проблеми правоустановлення і правореалізації норм господарського законодавства України відповідно з їхніми соціальним цілями.

Але найчастіше в юридичній і публіцистичній літературі мова йде про зближення тексту, змісту, сутності законоположень однієї системи із законодавством іншої. Таке уявлення є усіченим. Воно не вказує на глибинну сутність зближення правових порядків. Тому стає доцільним роз'яснення таких питань: Чи знаходить висвітлення в системі національного господарського законодавства відображення особливості Концепції сталого розвитку у порівнянні з її модифікаціями інших країн, зокрема, в частині зважування обсягу її економічної й екологічної складових?

Також варто усвідомити, яким є стан наукового вивчення господарського правопорядку і функцій господарського законодавства в реалізації довгострокових проєктів сталого розвитку, на базі яких буде оновлюватися вигляд господарського законодавства, досягаючи відповідності існуючим сучасним умовам і вимогам стабілізації економічного росту?

Важливо усвідомлювати, що у словосполученні «адаптація законодавства до вимог сталого розвитку» термін «вимоги сталого розвитку» виступає у загальній формі як самостійний об'єкт. Це означає, що розгорнуте визначення вимог, до яких пропонується адаптувати господарське законодавство, необхідно розпочинати з аналізу системи вільної взаємодії суб'єктів господарювання та інших учасників реалізації обмінно-оцінних дій, які систематично відбуваються у ринковому середовищі.

В Європі академічний інтерес викликають питання досягнення динамічного балансу та рамок зближення і гармонізації дуже різних інтересів економіки, екології та соціального прогресу, коли йдеться про так зване

«усталене використання» систем природних ресурсів [20; 21; 22; 23; 24; 25; 26]. У даному дослідженні послідовно визначаються завдання господарсько-правової науки в сучасних умовах подолання наявних проблем реалізації вимог сталого розвитку, використовуючи міцний потенціал господарського законодавства.

В Законі України «Про оцінку майна, майнових прав і професійну діяльність в Україні» права на діяльність з використання природних ресурсів названо специфічними правами. Законодавець об'єднав таким терміном зобов'язальні права (право вимагати та право здійснювати діяльність) [27, ч.2 ст.3]. Таке поєднання є предметною організаційно-майновою ознакою правового режиму використання природних ресурсів у сфері господарювання. Воно означає, що держава передає на певних умовах право використовувати комплекс виключних прав у підприємницькій діяльності суб'єктам використання. На особливості правового режиму використання природних ресурсів у сфері господарювання зроблено акцент і в ГКУ, але в науці господарського права сутність особливостей такого режиму не було розкрито. Виходячи з них, можна було б встановити зміст вимог господарсько-правової природи, які іменуються вимогами сталого розвитку.

Належна охорона господарського правопорядку, сформованого на даних принципових засадах, залежить від того, чи має він в своєму складі ефективно господарське законодавство, вимоги якого стають межею між дезорганізацією та організацією правового середовища. Вказану здатність функцій даної галузі справедливо можна ототожнювати з фактором розвитку суспільних відносин та економічних систем.

Досягнення адекватності законодавства вимогам сталого розвитку, потребує визначення засобів, які ведуть до результату – реалізації цілі адаптації за українських реалій (умов та вимог) економічного росту.

Теорія відображення об'єктивної реальності в праві відіграє надзвичайно важливу методологічну роль у розв'язанні проблеми визначення критеріїв новелізації господарського законодавства, зокрема, в аспекті здійснення адаптації його інструментарію до сучасних відомих заходів підтримки і захисту правопорядку. Тим самим і забезпечується стабільний розвиток, цілі, умови і вимоги якого визначаються рівнем суспільних та правових досягнень.

Однак, з огляду на те, що досягнення гармонії тут ототожнюються з повторюваним впливом суспільства на законодавство і зворотним його впливом на сферу господарювання, значимість законодавства у стабілізації економічного розвитку розуміють неоднозначно. Якщо узагальнити позитивний підхід авторів до господарського законодавства, то уявлення про нього як про умову розвитку суспільних відносин можна викласти в такій тезі:

Значимість господарського законодавства в реалізації вимог сталого розвитку полягає у можливості участі сучасного громадянського суспільства в перетворенні умов свого розвитку (найчастіше при збереженні в непорушності класичних канонів цивільного права) під відповідний рівень еволюції економічних відносин та стану трансформації законних інтересів суб'єктів господарювання.

Вважається, що саме завдяки законодавству вдається уникнути трактування і сприйняття господарського права пасивним «реєстратором» дійсності. Формально нормативне трактування господарського законодавства дозволяє вносити стійкість у зміст даної галузі завдяки поточним, наскрізним і допоміжним функціям.

Вченими неодноразово було доведено, що часті зміни закону, порушуючи нормальних хід повсякденної практичної діяльності, приводять до ослаблення авторитету закону. Отже, вимагати стабільності законодавства означає, що необхідно уникати довільних змін, викликаних суб'єктивними причинами. Тому оновлення господарського законодавства з метою забезпечення стабілізації розвитку є позитивним процесом. Він базується на науковому обґрунтуванні в науці конституційного права інтересу суб'єктів господарювання (як значної частини суспільства) до соціальної спрямованості економіки. Це їхнє конституційне право співзвучне праву на розвиток, яке захищається міжнародною спільнотою.

Попередньою умовою створення господарсько-правових умов забезпечення стабілізації розвитку є точне розуміння змісту співвідношення термінів «розвиток (ріст)» і «адаптація». Розвиток це не лише зміни. Зміни правових умов господарювання самі по собі не означають виходу економічних відносин на новий якісний рівень [28, с. 56].

О.І. Ющик вважає, що, по суті, суспільна криза в Україні означає необхідний спосіб стихійного розвитку базисного протиріччя, вирішення якого штучно блокувалося..., спосіб, який реалізується об'єктивно за відсутності достатніх умов для свідомого вирішення цього протиріччя [29, с. 132]. Отже, недостатня визначеність сутності вимог (як частини умов) заважає свідомому розв'язанню економічних протиріч правового регулювання господарських відносин.

Зміни без стабільності вважають анархією, а стабільність без розвитку – занепадом. Питання про стабільність і розвиток (ріст) завжди відносяться до належного співвідношення між ними. Але динамічний комплекс заходів господарського законодавства здатний забезпечити зміни співвідношення: «стабільність» і «економічний ріст». Водночас, навіть якщо започаткувати демократичний господарський правопорядок і гарантувати його охорону і захист, не зникає загроза правовій організації господарського по-

рядку, здійсненої без компоненти розвитку. Тоді він спричинить організацію не розвитку, тобто чистий консерватизм.

Але і руйнування економічної системи ще не означає розвиток. Консерватизм уживається і з руйнуванням. Цікаво, що і свобода сама по собі не веде до розвитку, вона може заохотити і консерватизм. Організація з розвитком — це спрямована організаційна зміна, що має результатом ускладнення системи, вихід на новий якісний рівень [30, с. 56]. У даному ракурсі дослідження «розвиток» і «ріст» розуміються як тотожні поняття, які вказують на об'єктивність процесу поступальної зміни стану і рівня показників успішності економічної системи.

Поняття «організація» є видовим стосовно поняття «соціальна організація». Воно розглядається у декількох значеннях, серед яких для характеристики господарських відносин як предмету регулювання має значення таке визначення: «вид діяльності – процес, пов'язаний з цілеспрямованим впливом на об'єкт» [3, с. 409].

Позитивні зміни в стабілізації національного господарського комплексу є ознакою еволюції економічної системи. Натомість розрив юридичної теорії і практики, обумовлений як свідомим відторгненням політико-правовою практикою напрацювань правової науки, так і незадовільною якістю самої теорії, зокрема, теорії кодифікації законодавства [31, с. 111], є фактором, який уповільнює організацію сталого розвитку.

На відміну від розвитку як об'єктивного процесу термін «адаптація» відображає процес утручання, усвідомленого впливу суб'єктів законотворчості на перебіг господарських відносин і правової організації порядку в них. На цьому рівні і має започатковуватися заснування концепції наукового розуміння процесу гармонізації законодавства про використання природних ресурсів, а також розбудова пріоритету адаптаційного процесу при формуванні засад правового впливу на стабілізацію і раціоналізацію системи концесійного залучення в господарський обіг їхнього використання.

Вищенаведений підхід припускає розробку наукової основи в даній галузі на базі створення більш повного функціонально-цільового комплексу норм, який містить засоби мобілізації таких резервів економічного росту, як оборот ресурсів на засадах оренди, угод про розподіл продукції і концесії.

Позаправові фактори завадили свого часу конкретизувати заходи сприяння досягненню узгодженої ринкової саморегуляції з державним регулюванням економіки, як того вимагали вагомі обставини трансформації економіки. Натомість дійсно актуальною складовою економічної політики держави завжди визнається правове забезпечення інноваційної діяльності. Тому все господарське законодавство має сприяти нормальному здійсненню

і розвитку інвестиційної діяльності в цілому та інноваційної зокрема [32, с. 13-14].

Сприяння інвестиційній діяльності в галузях надро-, шельфокористування та реалізації стратегії енергозабезпечення без необоротного порушення оточуючого середовища об'єднує комплекс вимог до господарсько-правових засобів в підсистему законодавства, спроможну ефективно вплинути на типізацію вимог сталого розвитку, щоб обрати їх орієнтиром адаптації. Популярним орієнтиром є вимога забезпечення соціальної спрямованості економіки.

Теоретичне дослідження інструментів адаптації господарського законодавства до потреб еволюційної позитивної зміни становища соціальної спрямованості економіки дозволило встановити незадовільність стану обґрунтування низки наукових завдань. Так, реалізація довгострокових проєктів економічного і соціального розвитку затримується не лише через відсутність науково виваженої правової бази для організації їх за кошти власної держави й інвесторів, а ще й тому, що не активізується практика залучення інвестицій на засадах договірних форм державно-приватного партнерства.

Господарський кодекс України виконує місію узагальнюючої правової бази для залучення договірних та недоговірних форм реалізації організаційно-господарських зобов'язань. Багато норм, інститутів, інших структурних елементів господарського законодавства поки ще не стали у повній мірі пристосованими до виконання свого нинішнього призначення – забезпечення вимог стабільного розвитку при тому, що у концепції Господарського кодексу України немає принципових теоретичних розбіжностей, які перешкоджали б переходу України на шлях інноваційного розвитку.

Формування національного господарського законодавства збігається за часом зі створенням передумов стійкого «імунітету» економіки України до трансформаційних і політичних потрясінь. Доцільність орієнтації вітчизняного законодавства на тенденції циклічної закономірності спадів і підйомів економічного розвитку певною мірою обумовила визначення його ролі в забезпеченні відтворення національного господарства України.

Таким чином, задоволення нинішніх потреб суспільства у прозорості та доходності господарського обігу природних ресурсів вимагає вдосконалення саме господарського законодавства. Насамперед тому, що ключовою ознакою його функцій є динамізм стосовно врахування економічного стану сфери свого впливу (на відміну від догматичних функцій цивільного законодавства).

Тут глобалістика пропонує ряд наукових рекомендацій, до яких доречно ставитися як до загальноприйнятих у світі цінностей. Серед них:

- про необхідність стабілізації (не зростання) і обмеження масштабів світової економіки, енергетики й ін.;
- про необхідність поступового переходу від панівної економічної системи світу тотального капітал-глобалізму до інтегрованої системи глобального економічного солідаризму;
- про необхідність запровадження системи фінансових рентних платежів, квот забруднення, санкцій за забруднення, а також міжнародної торгівлі квотами.

Вважають, що ера глобального капіталізму об'єктивно закінчується, проте вчені передрікають, що економічний глобалізм як найвища перехідна стадія капіталізму не «здасться без бою». Тому погодження навіть з допоміжною роллю господарського законодавства в реалізації «права на розвиток в інтерпретації. М. Стронга, який вважає, що людство має право контролювати й регулювати як масштаби, так і структуру економічної (антропогенної) діяльності заради безпеки розвитку і виживання» вимагає прояснення: наскільки доцільними є важелі обмеження природоресурсообороту в сфері господарювання, в якій рівнем природоресурсообігу досягається економічний ріст.

Порівняння правового забезпечення соціальної спрямованості суспільного економічного розвитку в інших країнах світу показало, що воно залежить від стану розвитку світової металургії. Останнім часом основними напрямками розвитку металургійного виробництва західних країн були: масова ліквідація зайвих металургійних потужностей, оскільки утримування довго не використовуваних потужностей потребує великих витрат, пов'язаних насамперед зі збереженням для них робочої сили; проведення широко-масштабної модернізації та реконструкції виробництва; розширення державних заходів регулювання ринку та виробництва металів.

Напрямами розвитку металургійного виробництва правове забезпечення соціальної спрямованості суспільного економічного розвитку було спрямоване на прискорення зрушень у виробничій та технологічній структурах галузі, зміну екологічних нормативів, що стимулюють інноваційний та відтворювальний процеси, проведення відповідної податкової, амортизаційної та кредитної політики, створення соціальних програм; глибоке розширення номенклатури (диверсифікація) виробництва металургійних компаній.

Дослідження господарського законодавства в контексті завдань адаптації висвітлює чимало організаційно-майнових проблем реалізації господарських прав. Для пристосування законодавства до вимог сталого розвитку стосовно господарського використання природних ресурсів продуктивним є узагальнення Д.В.Задихайла, а саме: «в умовах надзвичайної динамі-

ки споживання основних видів сировини, особливо енергоносіїв, та революційних змін - переходу до нових технологічних укладів науково-технічного забезпечення економічної діяльності, становлення інформаційного способу виробництва, будівництва економік інформаційного типу - тільки і має аналізуватися проблематика правового регулювання української економіки» [33, с. 137, с. 132, с. 131]. З усвідомленням його сприйняття впливу права на економіку доцільно встановлювати стан адекватності сучасного господарського законодавства конституційним вимогам забезпечення з боку держави соціальної спрямованості економіки. У сукупності з традиційними підходами науки господарського права це дозволить визначити правові форми делегування права здійснення підприємницької концесійної діяльності з використання природних ресурсів у сфері господарювання.

Для розв'язання такого завдання в межах об'єкту дослідження доречно розглянути питання обґрунтування теоретичних і методологічних аспектів аналітико-правової основи інвестиційної підтримки довгострокового залучення в господарський оборот природних ресурсів та виявлення потенційних можливостей розширення завдань і функцій господарського законодавства, підсилюючи його адаптивні можливості на принципах апроксимації.

При обґрунтуванні авторської позиції у розв'язанні вказаного завдання стали у нагоді: комплексний порівняльно-правовий аналіз тлумачення норм права, що регулюють відносини з використання природних ресурсів у сфері господарювання, узагальнення результатів анкетування й опитування учасників господарського обороту, систематизація доктринальних поглядів на роль господарського законодавства у стабілізації умов раціоналізації відносин у нафто-, газо-, вуглеводобувних галузях виробництва унаслідок підсилення правового регулювання використання надр, пропозиції з розширення правової конструкції природоресурсової концесії.

Режими господарського використання природних ресурсів (з однієї сторони) і режим відтворення довкілля (з іншої), частиною якого є природоохорона функція, щільно перетинаються.

Таким чином, теоретико-концептуальні підходи до вивчення питань модернізації господарського законодавства та методологічного забезпечення його орієнтації на створення умов сталого розвитку країни необхідно розглядати, виходячи з того, що вітчизняне господарське законодавство внаслідок його кодифікації:

- стало чинником стабілізації правового регулювання господарської діяльності та проекцією на стабілізацію природоресурсообороту;
- вченими тепер воно сприймається як індикатор супроводу сталого розвитку, і, зокрема, в контексті визначеності потенціалу галузі господарського законодавства в даному процесі.

Але процес використання, умовно кажучи, інтегрованих індикаторів сталого розвитку (гармонізованих з головними індикаторами економічного росту, які застосовуються в країнах з розвинутою економікою) в Україні ще не набув необхідного поширення, що обумовлено станом економічного розвитку.

Саме тому конкретизація вимог забезпечення соціальної спрямованості економіки стає нагальною потребою науки господарського права. Виконання вказаного обов'язку у найбільш загальному вигляді пов'язують із справедливим та раціональним веденням господарства в умовах обмеженості ресурсів та безобмеженості потреб.

Якщо довести заявлений намір до господарсько-правових засобів, які б містили у собі елементи сумісності з конституційними приписами, то господарське законодавство збільшило б свою юридичну міцність у досягненні адекватності вимогам сталого розвитку.

Підприємці та інші численні суб'єкти спеціального природокористування здійснюють акти господарського використання природних ресурсів не завжди в межах господарського правопорядку. Тому стан його охорони і захисту вказує, наскільки слід модернізувати господарське законодавство, аби воно виконувало свою допоміжну роль в забезпеченні вимог сталого розвитку стосовно господарського використання природних ресурсів.

Отже, при умові, що будуть обрані належні пріоритети адаптації, можна дістати нові знання про: співставлення засобів забезпечення соціальної спрямованості економіки природокористування; інструменти раціоналізації договірних конструкцій, на засадах яких використовуються природні ресурси у сфері господарювання; способи екологізації господарювання та його правових основ, тобто досягти таким чином цілей дослідження.

Пропозиції стосовно змін і доповнень господарського законодавства для приведення його у відповідність із концепцією адаптації господарського законодавства до вимог сталого розвитку доцільно розпочинати із встановлення: основних пріоритетів оновлення економіко-правових основ довгострокового державного прогнозування і програмування економічного розвитку, встановлення функціонального призначення мети правового режиму господарського використання природних ресурсів та особливостей екологізації господарської діяльності.

Тому практична користь дослідження полягає в аналізі правового режиму господарське використання природних ресурсів для обґрунтування законодавчих засад встановлення в ньому цілей й умов, сприятливих для реалізації підприємницьких прав. Саме підприємницьких, а не господарських прав тому, що за ринкових умов у ролі гаранта господарського інтересу до використання та відтворення природних ресурсів України виступає не

лише держава – носій господарських прав, але і підприємницькі структури. Натомість останні не мають досвіду реалізації даної можливості. Тому законодавець намагається створити найбільш сприятливі правові умови, аби досвід тих суб'єктів став позитивним.

Локальні цілі використання природних ресурсів у сфері господарювання не завжди узгоджені з критеріями їх соціальної, економічної і майнової оцінки. Нерідко природний ресурс залучається у господарський обіг не лише з наміром функціонального використання за призначенням. Тому визначення структури цілей правового режиму господарського використання природних ресурсів розкриває механізм вибору пріоритетів адаптаційного процесу, коли йдеться про правостановлення вимог стосовно підтримки і розвитку господарювання в окремих галузях матеріального виробництва.

Суттєвий вклад у активізацію досліджень з їх розв'язання вносить методологія цільової функції правового режиму. Цільова функція правового режиму використання з системних позицій уявляється як утворення комплексу збалансованого впливу на мотивацію бажаної поведінки господарюючого суб'єкта в його взаємозв'язках і відносинах. «Мінімум» навантаження цільової функції – виступати індикатором у процесі оцінки правомірності поведінки і таким чином запобігати господарським та економічним правопорушенням. «Максимум» належить визначати у плані такого навантаження, як забезпечення адаптації господарського законодавства до вимог сталого розвитку.

Тут дана функція підпорядкована таким завданням: раціоналізації форм господарювання; правового забезпечення відтворювальних процесів у комплексі з використанням природних ресурсів; детінізації і декриміналізації економіки; підвищення ефективності управління державною власністю; вдосконаленню господарських відносин.

Правовий вплив на поведінку учасників цих відносин здійснюється не тільки за допомогою господарського законодавства, але і суміжних галузей: цивільного, гірничого, лісового, земельного, адміністративного (теорії управління), екологічного та ін. У свою чергу невпорядкованість положень суміжних галузей у їх взаємозв'язку приводить до нестійкості окремих норм, що закріплюють особливості правового регулювання господарської діяльності.

Проведене узагальнення надає аргументи для доказу гіпотези, що правове забезпечення підтримки державою та інвесторами розвитку господарювання на засадах стабільності має не лише факультативне (споміжне) значення для реалізації права на розвиток, але й концептуально-визначальне – для формування сучасної системи господарського законодавства. Зокрема, модернізованої правового простору, який утворюється суміжними

з ним галузями, та гармонізованого з основами господарського правопорядку ЄС.

Література:

1. Ситнік І.В. Управління економічним зростанням на інвестиційній основі: Дис. ... канд. екон. наук: 08.02.03 / Інститут економіко-правових досліджень НАН України. - Д., 2003.
2. Знаменский Г.Л.: Совершенствование хозяйственного законодательства: цель и средства. – К.: Наук. думка, 1980. – 187 с.
3. Беляневич О.А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти) : монографія. - К.:Юрінком Інтер., 2006.
4. Бобкова А.Г. Правовое обеспечение рекреационной деятельности : монографія. - Донецк: Юго-Восток, 2000. - 307 с.
5. Витушко В.А. Теория механизма правового регулирования экономических отношений: Дис... доктора юрид. наук: 12.00.01 / Белорусский государственный университет.- М., 2001.- 442 с.
6. Правове регулювання господарських відносин за участю промислових підприємств // В.М.Гайворонський, В.П. Жушман, Н.П.Титов і ін. / За ред. В.М. Гайворонського та В.П. Жушмана. - Х.: Право, 2000.- 278 с.
7. Запорожец А.М. К вопросу о предмете и методе хозяйственного права // Проблемы взаимодействия отраслей частного права: доктрина и методика преподавания : Материалы междунар. науч.-метод. конф. (3-4 март. 2006 г.). – Воронеж: Изд-во Воронежского гос. ун-та, 2006. – 608 с.
8. Коссак В.М. Іноземні інвестиції в Україні (цивільно-правовий аспект) - Львів : Центр Європи, 1996. — 216 с.
9. Лаптев В.В. Предмет и система хозяйственного права. – М.: Юрид. лит., 1969.- 176 с.
10. Луць В.В. Контракты у підприємницькій діяльності : навч. посібник. - К.: Юрінком Інтер, 1999.- 560 с.
11. Луць В.В. Проблеми договірної регулювання майнових відносин за новим Цивільним та Господарським кодексами України // Українське комерційне право. - 2003.-№4.- С.21-32.
12. Мамутов В.К.: Совершенствование правового регулирования хозяйственной деятельности (методология, направления). – К.: Наук. думка, 1982. – 238 с.
13. Мартемьянов В.С. Хозяйственное право. Т. 1. Общие положения. Курс лекций.- М.: Издательство БЕК, 1994. – 295 с.
14. Опришко В.Ф. Вдосконалення законодавства України – складова частина стратегії його розвитку. Вдосконалення законодавства України в сучасних умовах. Збірник наукових статей. Вип. 1. – К. – 1996. – 190 с.
15. Щербина В.С.: Проблеми попередження господарських правопорушень: Дис... докт.а юрид. наук: 12.00.04 / Київський університет ім. Т.Шевченка. — К., 1996. — 323 с.

16. Бачило И. Л. Проблемы гармонизации в законодательстве // Журнал российского права. - № 3. – 2002. - С. 84-87.
17. Малишева Н.Р. Гармонізація екологічного законодавства в Європі: Автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.06 / Інститут держави і права імені В.М.Корецького НАН України – К., 1996.- 34 с.
18. Мунтян В.Л. Правовые проблемы рационального природопользования : Дис... докт. юрид. наук: 12.00.06 / Харьковский юридический институт им. Ф.Э. Дзержинского. - Х., 1975. – 349 с.
19. Задахайла Д. В. Господарсько-правове забезпечення економічної політики держави : монографія / Д. В. Задахайло. – Х.: Юрайт, 2012. – 456 с.
20. Carley and Christie. Managing Sustainable Development ; 2nd ed. – London, 2000. - 94 s.
21. Shell International Global Scenarios: 1995-2000.- 49 s.
22. Shell International. - London, 2000.- 92 s.
23. Mac Gillivray and Zadex Accounting for Change. The role of Sustainable Development Indicators. New Economics Foundation.- London, 2000. – 197 p.
24. Doherty Brain and Marins deGeus, eds. Democracy and green political thought: Sustainability, rights and citizenship. - London, UK: Routledge, 1996.- 102 p.
25. «From Doha to Johannesburg though Monterrey: How to Achieve and Sustain Development in the XXIst Century» by the UN Secretary General. United Nation. – N.Y., 2003. - 211 p.
26. Bellagio Principles. Assessing sustainable development: principles in pra.
27. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав і професійну діяльність в Україні»// Відомості Верховної Ради України. – 2001.- № 47.- Ст..251.
28. Гурьянов К.В. Экономические системы и способы их организации. Принципы хозяйственной самоорганизации. Под ред. Ю.М.Осипова.- М.: Изд.-во Моск. Ун.-та, 1993.- 144 с.
29. Ющик О.І. Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні. Монографія. – К., 1997.- 191с.
30. Осипов Ю.М. Диалектика организации и самоорганизации в хозяйственном процессе. Принципы хозяйственной самоорганизации / Под ред. Ю.М.Осипова.- М.: Изд.-во Моск. ун.-та, 1993.- 144 с.
31. Мамутов В.К. О предмете кодификации и беспредметной критике // Вісник господарського судочинства. -№2.-2007.
32. Мамутов В.К. Развитие хозяйственного законодательства и хозяйственно-правовой мысли в суверенной Украине: Доклад на междунар. науч.-практ. конф. «Хозяйственное законодательство Украины: практика применения и перспективы развития в контексте европейского выбора», 30 сент. 2004 г. / Институт экономико-правовых исследований НАН Украины; Донецкий национальный ун-т. Экономико-правовой факультет — Донецк, 2004. — 42 с.
33. Задахайло Д.В. Стратегія держави в системі законодавчого регулювання економічних відносин // Вісник Академії правових наук України. - №1.-2006.- С. 131-136.

Shapovalova O.V. The adaptation of economic legislation to the demands in the EU of the stable development

The main characteristics features are systematized according to the methods of harmonization of law values; and the uniting of suitable laws on the economical usage of natural resources under stable development.

Moreover the above given subject is estimated by the adopted laws on the organization of legal forms using in the investments economic activity. Such economic activity is based on the contacts of goods distribution and the fundamentals of ecological laws.

Keywords: economic legislation; the influence of stable development; economic activity; adaptation; law regime; the usage of natural resources; harmonization; ecology; a contract of goods distribution; the concept of natural resources.